

Målbild, Hotbild eller självbild?

av *Andreas Ziegenfeldt*

Résumé

This article discusses the Swedish defence white paper *Värnkraft* from the perspective of Israeli brigadier general, scholar and theorist Meir Finkel's theory on flexibility. Focusing on the army, three proposals for increased flexibility regarding organization and personnel are put forward. The first proposal is an alternating force generation cycle with the two least developed brigades being raised with new equipment, avoiding all three brigades reaching technical and conceptual end-of-life simultaneously. The second proposal suggests an alternative view on motorised (medium) infantry units. The ratio between available forces and the operations area in a Swedish national scenario is unfavourable and requires a balance of mobility and firepower. High-readiness motorised units may be deployed quickly, but in a strategic surprise scenario their value as reserves utilising high operational mobility is diminished, assuming their core task is defending the capital. The third proposal envisages combat units consisting of professional personnel, enabling high readiness and advanced training. From a flexibility perspective it is plausible that the close combat environment demands the highest levels of skills and morale. If the attacker is able to uphold the plan and timing, achieving initial surprise, the defender needs to act with flexibility to counter the surprise. These three proposals aim at creating alternative approaches to tomorrow's challenges.

ARTIKELN PROBLEMATISERAR FÖRSVARSBEREDNINGENS betänkande *Värnkraft* utgående ifrån den israeliske brigadgeneralen, akademikern och militärteoretikern Meir Finkels teori om flexibilitet där artikelns fokus är på armén. Tre förslag ges för att organisatoriskt och personellt öka förmågan till flexibilitet inom armén. Det första förslaget omfattar förbandsomsättning, det andra en ny syn på motoriserade förband och det tredje förslaget innebär en alternativ syn på stående förband.

Bakgrund

För att skapa långsiktighet och stabilitet i försvarspolitikerna tillsätter regeringen försvarsberedningar i form av parlamentariska utredningar. Den senaste Försvarsberedningen tillsattes 2017 och har lämnat två rapporter, *Motståndskraft* (Ds 2017:66) och *Värnkraft*

(Ds 2019:8), där framförallt den senare är en central utgångspunkt för Försvarsmaktens framtida inriktning.

Förslagen i rapporterna är förankrade såväl politiskt som militärt och innehåller en hög detaljeringsgrad om det framtida militära försvarets utformning och sammansättning. En enighet finns kring att stärka Försvarsmakten utifrån en förändrad omvärld och möjligen också uppvaknandet från en naiv föreställning. Försvarsberedningens erkännande av behovet av det militära försvaret är glädjande men samtidigt präglas förslagens utformning av igenkännandets förföriska dragningskraft.

Grunden för att återuppbygga försvaret är en försämrad omvärldsutveckling varvid Försvarsmakten dimensioneras mot väpnat angrepp.¹ Dimensioneringsgrunden är där-

med fastställd och tydlig, men hur tydlig är den egentligen?

Utgångspunkten för artikeln är att en tidigare välfungerande strategi inte per automatik fungerar i framtiden.² Den första frågan blir därför att överväga vilka tidigare erfarenheter som är relevanta för framtiden. I *Gråzonsproblematik* skriver Anders Palmgren att den krigsbild som vägledde planeringen av Sveriges totalförsvaret under det kalla kriget utgick från förståelsen av det andra världskriget.³

Ur ett svenskt perspektiv har förutsättningarna och samhällets strukturer de senaste decennierna förändrats i grunden jämfört med det kalla kriget. Borta är delar av den egna produktionskapaciteten och lagerhållningen⁴ samtidigt som globaliseringen skapat nya förutsättningar för begränsade krig.⁵ Synen på människan och människovärdet kan även anses ha ökat förlustkänsligheten, även om ett sådant påstående sannolikt behöver relateras till omständigheterna.

Utöver globala och nationella förändringar har även hotbilden förändrats. Till exempel visar nuvarande rysk doktrin att Ryssland är i permanent konflikt där konflikten skiftar karaktär och anpassas för ändamålet.⁶ Ryssland har genomfört omfattande militära reformer under de senaste trettio åren. Efter kriget i Georgien har försvarsreformerna tagit fart varvid de senaste tio åren präglats av större reformer än på länge.⁷ Omsättning och modernisering av materiel har varit begränsad medan de personella förändringarna varit större. Sedan 2015 är antalet kontrakterade soldater större än antal värnpliktiga. Det har inneburit en professionalisering av den ryska armén, där medelstora militära operationer kan genomföras med kontrakterad personal. Fördelarna är mer effektiva, erfarna och disciplinerade, och tillgängliga förband, vilket upprepade beredskapskontroller visar. Förlust av kontrakterad personal

bedöms som mer acceptabel än förluster av värnpliktig personal.⁸

Det föreligger ett problem med att dimensioneringsgrunden för Sveriges försvar är väpnat angrepp, samtidigt som förståelsen av det väpnade angreppet skapar en möjligen felaktig bild av angreppets karaktär. Det riskerar att leda till att Försvarsmakten dimensioneras mot väpnat angrepp med invasionen som grund, samtidigt som rysk utveckling visar att angreppets karaktär snarare är en anpassning utifrån rådande förutsättningar.

Mot ovanstående resonemang kan det tänkas att Försvarsmakten i någon mening är tillbaka i ett tidigare tankemönster samtidigt som samhället förändrats och motståndaren skiftat karaktär. Därför behöver det framtida försvaret byggas utifrån erfarenheter, men så oberoende av scenarier som möjligt.

Teori kring flexibilitet

Finkel menar att det ligger i sakens natur att överraskning inträffar och att den (initialt) tenderar att drabba den angripne.⁹ Länder försöker vanligen undvika överraskning genom en väl utvecklad underrättelsetjänst. Underrättelsetjänsten har dessvärre ofta svårigheter att genomföra korrekta underrättelsebedömningar, och Finkel tonar därför ned betydelsen av det perfekta och förutseende bedömandet. Finkels resonemang utgår således från teknisk och doktrinär överraskning snarare än strategisk överraskning i tid och rum. Finkel menar därför att det angripna landet kommer att överraskas och därför bör fokus vara på den egna organisationens förmåga till anpassning och flexibilitet.¹⁰

Finkels bygger sin teori kring fyra skikt. De benämns det konceptuella skiktet, det organisatoriska skiktet, kognitiv- och ledningsflexibilitet samt en snabb erfarenhetshantering.

Det första skiktet, Det konceptuella och doktrinära skiktet, är en förutsättning för att utveckla de övriga skikten. Den ena delfunktionen är tolerans vilket åsyftar en acceptans av kritiskt och självständigt tänkande med en öppen och tillåtande debatt även när gängse uppfattning och doktrin ifrågasätts. Här ingår även viljan och förmågan att acceptera externa idéer. Den andra delfunktionen benämns flerdimensionell doktrin och omfattar balans mellan offensiva och defensiva förmågor, men även ett holistiskt synsätt omfattande inställningen till doktrin, träning och materielanskaffning. Skiktet poängterar öppenhet som syftar till att skapa förutsättningar för anpassning till rådande omständigheter.¹¹

Det andra skiktet omfattar de militära styrkornas struktur och organisation vilka indelas i tre nivåer. Den första omfattar en balans mellan grundläggande förmågor såsom eld och rörelse samt mellan offensiva och defensiva förmågor. Den andra avhandlar förbandsstrukturen med dess förmågebredd och kombinerade vapen på olika nivåer. Den tredje nivån omfattar själva vapensystemen med dess olika förmåga, kapacitet och tekniska egenskaper.¹²

Det tredje skiktet avhandlar kognitiv- och ledningsflexibilitet och grundas på det konceptuella skiktet. Skiktet består av två element, där det första elementet är kognitiv flexibilitet. Detta emanerar ur en mänsklig egenskap, i detta fall befälhavaren och dennes förmåga att snabbt fatta beslut och agera. Det andra elementet är ledningsflexibilitet vilket skapar förutsättningar genom fördelning av frihet och mandat, att fatta beslut utifrån rådande förutsättningar.¹³

Det fjärde skiktet omfattar snabb erfarenhetshantering. Finkel menar att det måste finnas en snabb erfarenhetshantering vilket omfattar både förmåga att kontinuerligt och snabbt lära om krig, men också att snabbt

sprida erfarenheterna inom organisationen. Här avses att lära från det aktuella kriget, inte det förra kriget.¹⁴

Enligt Finkel borde överraskning och skydd mot överraskning vara dimensioneringsgrunder vid utbildning, träning och organisering. Häri bör organisationen doktrinärt byggas för att kunna hantera en strategisk överraskning och det inledande nederlag det innebär.

Diskussion

Skillnaden mellan en tydligt utpekad riktning och beordrat group-think (konformistiskt tänkande) är hårfin. Finkel menar att det första skiktet med konceptuellt och doktrinär flexibilitet är det viktigaste. Genom att tillåta en öppen debatt och ett ifrågasättande kring dogmer kan man uppnå flexibilitet och låta tanken istället för rutinen ligga till grund för utvecklingen.

Försvarsberedningens rapporter beskriver emellertid inte försvarskoncept och bakomliggande kulturer utan fokuserar framförallt på organisation och förmåga, vilket medför att det främst är ur dessa perspektiv som resonemanget kretsar. Det innebär att det i den fortsatta diskussionen främst är det första och andra skiktet som diskuteras.

Utifrån Finkels teorier om flexibilitet ges tre förslag på vad som skulle kunna åstadkommas:

Det första benämns överlappande omställning och visar på hur anpassning skulle kunna ske dubbelt så ofta och hälften så riskabelt med möjlighet att anpassa utvecklingen vartefter.

Det andra innebär en översyn av förbandsstrukturer där principer om handlingsfrihet och operativ rörlighet tillsätts ett större värde.

Vidare ges ett tredje exempel på en flexibel bemanning som medger en hög handlingsfrihet att hantera ett överraskande anfall.

Öka anpassningsförmågan med växeldragning av brigadsystem

Försvarsberedningen föreslår att kärnan i armén ska vara tre mekaniserade brigader samt en reducerad motoriserad brigad i Mälardalen.¹⁵ Detta ska i huvudsak åstadkommas genom att befintliga förband omorganiseras och förstärks. Utgångspunkten är att hela det befintliga beståndet av stridsfordon 90 och stridsvagn 122 istandsätts.¹⁶

Genom att omorganisera och vidmakthålla två brigader samtidigt som ytterligare två sätts upp under perioden fram till 2032 säkerställer man ett visst mått av självförtroende genom en återgång till ett känt och välbekant koncept. År 2032 har armén nått en nivå där de fyra brigaderna (beroende på definition av IB1) är uppsatta och istandsatta. Samtidigt bedöms lösningen generera nya problem då samtliga fyra brigader behöver omsättas några år senare. Redan 2035 behövs ny materiel och möjligen ett nytt koncept, vilket är olyckligt av flera orsaker.

Brigaderna är lika 90-talets mekaniserade brigader vad avser organisation, materiel och utbildning, ett förhållande som dessutom inte förändras nämnvärt före 2035. Mycket tyder på att MekB 4 och MekB 19 försvagas till följd av omstruktureringen, eftersom dessa organiseras för att frigöra materiel till fler förband, snarare än efter taktiska principer. Det innebär att antalet fordon minskas och organisationen skapas utifrån vad som finns tillgängligt, snarare än behovet. Det innebär också att beredskapen nedgår samtidigt för alla brigader genom att de antingen har föråldrad materiel eller är under ombeväpning. Därtill försvåras arméutvecklingen när dimensionerande materiel omsätts ungefär samtidigt eftersom framtidsstudier med 30-40 års förutseende svårligen låter sig göras.

Ur ett ekonomiskt perspektiv innebär det omfattande kostnader i mitten på 2030-talet med de svårigheter som det innebär att samtidigt omsätta fyra brigader. Möjligen är det också så att istandsättandet av befintliga stridsfordon försenas och fördyras, även om resultatet från den analysen inte är känt. Slutligen in-tecknas handlingsfriheten av att materielreserven nyttjas, och reserver därmed saknas.

Meir Finkel menar i första och andra skiktet att förbandsstrukturen måste hålla en förmågebredd för att säkerställa en viss handlingsfrihet vid teknisk och doktrinär överraskning. All överraskning är inte planerad utan uppstår, positivt eller negativt, först när svärden korsas. Genom att disponera flera generationer av materiel ökar man sannolikheten för att ett systems tillkortakommanden kan kompenseras genom ett annat system, men den dialektiken är inte är känd fullt ut i förväg.¹⁷

Därför förordas att materiel till MekB 7 och IB 1 till större del istället nyanskaffas med en teknisk livslängd bortom 2050. Genom att anskaffa modern materiel, efter ett anpassat koncept undviker man behovet av en samtidig materiell omsättning av fyra brigader. Fördelarna skulle vara att två brigader kan vidmakthållas konstant medan två är under utveckling. Det ger en jämnare beredskapsnivå samt goda möjligheter till anpassning allteftersom ny teknik tillkommer, erfarenheter dras och förmågor prövas. Därtill är det en fördel med flera olika vapensystem kopplat till svårbedömd faktisk effekt. Det är den första stridskontakten som definierar de verkliga duellvärdena och behovet av en teknisk anpassning. Det är också då överraskningen uppstår. Det är även mer sannolikt att något system fungerar bättre än väntat om bredden är större.

Finkel menar att en central del i den tekniska flexibiliteten är att korta tiderna för

anskaffning¹⁸ vilket även bör vara dimensionerande för brigadernas utveckling. Förslaget innebär också att framtida studier underlättas samtidigt som nyanskaffning vart femtonde år kan säkerställa att armén följer teknik- och taktikutvecklingen. En bred vapenpalett med överlappande versioner och generationer minskar sannolikheten för teknologisk överraskning. Genom att man inte iståndsätter materielreserven kvarstår denna och kan användas om försvaret snabbt behöver växa.

Ett motargument skulle kunna vara att övriga stridskrafter skulle behöva stå tillbaka för att möjliggöra en större materiell omsättning för armén. Det skulle i så fall in-teckna högre chefs handlingsfrihet och dennes möjlighet att balansera behoven. Detta förbiser även det faktum att svensk försvarsindustri är beroende av en relativt jämn belastning, förutsatt att det ska finnas varv och flygplansfabriker när Försvarsmakten avser att beställa. Det är inte heller önskvärt att låsa planeringen för 3030-talet så långt i förväg.

Ur ett flexibilitetsperspektiv kan flera system vara i drift samtidigt, beredskapen hållas mer konstant, utvecklingen kan ske jämnare samt att trender och konstanter kan balanseras. Utifrån ovanstående föreslås att förslaget ovan analyseras vidare.

Öka handlingsfriheten med en motoriserad brigad

Arméförband har till sin natur begränsad operativ rörlighet, men en större numerär minskar behovet av rörlighet.¹⁹ Begränsningarna är naturligtvis relativa men naturligt begränsad innebär inte begränsad av naturen.

Försvarsbeslutet 1996 (FB 96) kan anses vara det sista under det kalla kriget som tog höjd för det nationella försvaret. I FB 96 skriver regeringen att landets stora yta är en grund för dimensioneringen av markstridskrafterna. Därför föreslås krigsorganisationen omfatta

tre fördelningar med 13 brigader.²⁰ Det kan med fog påstås att även i det medellånga perspektivet saknas det en förbandsmassa som är tillräcklig för att med gårdagens sinnebild försvara Sverige mot tidigare hot och med tidigare metod. Den logiska slutsatsen är att numerären behöver utökas men även att konceptet behöver förändras. För att skapa en större handlingsfrihet torde tillkomsten av en motoriserad brigad medföra en högre handlingsfrihet och därmed minska känslan av att lagt kort ligger.

Försvarsberedningen föreslår att de två motoriserade skyttebataljonerna placeras i huvudstads-regionen och bland annat inriktas mot stadsskytte.²¹ Förbandstypen bör främst ses som högrörlig, och förbandstypens utvecklingspotential är utökad eldkraft utan avkall på den operativa rörligheten.

Alla system har möjligheter och begränsningar. Pansartrupper och specialförband är i grunden fundamentalt olika men båda är en kompromiss från samma grundläggande begrepp. System är vanligen en kompromiss, och beroende på behov kan tyngdpunkten alterneras. Kompromissen kan omfatta balansen mellan eld, rörelse och skydd. Den kan även gälla inom en förmåga, såsom rörlighet i terräng, över vattendrag eller det som benämns operativt (mellan regioner). Även ur ett operativt perspektiv sker kompromisser. För att man ska nå lokal överlägsenhet sker kompromisser mellan överraskning, handlingsfrihet och kraftsamling syftande till att nå lokal överlägsenhet.

Pansarbrigaden har en oöverträffad slagkraft och är en förutsättning för att kunna slå en motståndare i traditionell mening. En motoriserad brigad saknar pansarbrigadens slagkraft, varmed det är främst inom området eldkraft som utvecklingspotential finns. Den motoriserade brigaden är däremot högrörlig och kan snabbt nå ett gynnsamt läge eller överraska motståndaren.

Detta skiljer sig i grunden inte speciellt mycket från Heinz Guderians tankar om pansarvapnet på 1930-talet, men i ett omvänt förhållande. Rörelsen är relativt motståndaren i det fysiska rummet, och en separation mellan snabba och långsamma enheter är en förutsättning för att skapa oreda och överraskning.²² Tankarna återfinns även i Finkels teorier, när det kommer till balans mellan förmågor men samtidigt gäller en förmågebredd som möjliggör handlingsfrihet vid doktrinär överraskning.²³

Den stora skillnaden idag är att rummets storlek kvarstår men att tillgängliga förband kan sägas utgöra mindre än kanske en tiondel, jämfört med under det kalla kriget. En motoriserad brigad kan tilldelas ett flertal uppgifter. Den kan snabbt möta ett angrepp och binda en motståndare, en uppgift infanteribrigaderna löste tidigare. Den kan ta och säkra slutpunkt för pansarbrigader och därmed skydda den operativa transportförmågan. Uppgiften löstes tidigare med ett stort antal förband över ytan som redan fanns på plats.

Försvarsberedningen föreslår förvisso en motoriserad brigad med placering i Mälarenregionen.²⁴ Det är mindre sannolikt att den motoriserade brigaden avdelas från Stockholm och nyttjar den operativa rörligheten. Vid ett överraskande anfall blir således nyttan av den operativa rörligheten och rollen som reserv begränsad.

Bibehåll de stående manöverbataljonerna som kärnan

Under det kalla kriget löstes uppgifterna av ett stort antal olika förband vilket ledde till en arbetsdelning, där varje förband utgjorde en pusselbit. Det innebar samtidigt att varje förband kunde inriktas mot en speciell nisch

med fördelarna att bemanning, träning och organisation kunde utformas mot en specifik krigssituation och förbanden placerades i en relativt begränsad geografisk kontext. Därtill kan hävdas att något annat scenario än krig låg utanför planeringshorisonten. Kraven på flexibilitet kunde vara proportionerligt låga vid en större volym. Däremot tillät de stora volymerna och skraddarsyddna förbanden att utbildningen hölls relativt kort.²⁵ Förutsättningarna för motsvarande system i framtiden saknas eftersom förbandsvolymerna även vid en markant ökad tillväxt fortfarande är för små.

Försvarsberedningen föreslår att huvuddelen av arméns fältförband ska vara mobiliseringsförband. Vidare föreslår Försvarsberedningen att de stående förbanden främst inriktas mot en tillfälligt sammansatt stridsgrupp av bataljons storlek samt till andra funktioner och uppgifter som nödvändigtvis förutsätter anställd personal.²⁶ Det är olyckligt av flera orsaker relaterade till handlingsfrihet och flexibilitet.

Erfarenheten av de senaste krigen kan alltid diskuteras, men ett par observationer från Ukraina kan inte förbises. Vid angreppet på Ukraina 2014 saknade landet förband som snabbt kunde driva upp konfliktnivån i ett försök att återta initiativet, alternativt skapa beslutsunderlag för en eventuell mobilisering. Huvudanledningen var att förbanden var eftersatta²⁷ men det ledde också till osäkerheter för beslutsfattning samtidigt som de stående förbanden för ledning och logistik hade ett relativt ringa värde för att kunna förändra situationen.²⁸ Med Försvarsberedningens förslag riskerar Sverige att införa motsvarande begränsningar avseende handlingsfrihet.

Vid en mobilisering föreslås arméns kärna utgöras av värnpliktiga i pilens spets. Det innebär att de förband som snabbt ska möta fienden kallas in med ringa förvarning och sannolikt obefintlig kompletterande utbild-

ning. De ska därefter lösa den svåraste uppgiften i den ogästvänligaste miljön och den största risktagningen med direkt påverkan på utgången. Det ställer orimliga krav på tillgänglighet alternativt en markant högre krigsduglighet vid hemförlovning än vad som kan anses möjligt vid en rimligt lång värnplikt.

Det är inte orimligt att legitimitetsproblemet gör sig gällande. Det finns ett anställt försvar men ”när det blir på riktigt”, överläts de mest riskfyllda uppgifterna till de värnpliktiga soldaterna med erfarenhet från grundutbildning och till del ofrivilliga. Enligt dåvarande försvarsattachén, kan Ukraina inte hantera den nationella uthålligheten med den påfrestning som det innebär att sända värnpliktiga till fronten. Därför genomförs värnplikten vid funktionsförbanden medan de stridande förbanden vid fronten är anställda.²⁹

Att öva mot det okända kräver tid och en medvetenhet om vikten av att hantera det okända.³⁰ Erfarenheter är som viktigast där osäkerheterna är som störst och det torde gälla den stridslänkande miljön. Det är inget orimligt antagande att anställda soldater generellt utvecklar en högre professionalism än pliktiga soldater. Det inte heller orimligt att en lite äldre och mer erfaren soldat hanterar överraskning bättre. Anledningen till detta är svårigheterna att under en grundutbildning öva mer än mot grunder, eftersom utbildningstiden är kort.

Riksbataljonen framförs som ett alternativ för att lösa dessa uppgifter.³¹ Det är tveksamt om detta verkligen är ett alternativ, eftersom tillfälligt sammansatta bataljonsförband från olika truppslag sällan är enkelt att skapa eller blir speciellt bra, även utan fientlig påverkan.

En annan aspekt är internationella insatser och hur de ska hanteras. Försvarsberedningen

föreslår att Försvarsmakten bör, när så är möjligt, delta i internationella insatser med mer traditionella truppbidrag såsom skytteförband.³² Om dessa förband ska sättas upp parallellt med riksbataljonen kommer riksbataljonen att dräneras på personal och om uppgifterna ges till riksbataljonen är denna sannolikt för liten. Riksbataljonens sammansättning riskerar även att försvåra beredskaphöjning (mobilisering) eftersom flera kvalificerade delar av flera olika krigsforband inte kommer att vara tillgängliga.

Avslutning

Artikeln syftar till att skapa en konstruktiv debatt med andra perspektiv än de gängse och att påvisa alternativ. Med utgångspunkten att samhället har förändrats och det eventuella angreppet kommer att se annorlunda ut än nuvarande förförståelse behöver våra ståndpunkter diskuteras och omvärderas.

Försvarsmaktens utveckling bör ta sin utgångspunkt i framtiden och med ett antagande att överraskning kommer att ske vid ett militärt angrepp. Att motståndaren lyckas med en strategisk överraskning innebär inte att denne lyckas exploatera den, däri kommer motståndskraften att vända det inledande nederlaget till vår fördel genom organisationens flexibilitet att nyttja varje svaghet hos motståndaren. Därmed borde flexibilitet ha en särställning bland principer när organisationen utformas. Därför har artikeln gett några exempel på hur organisationen skulle kunna bli lite flexiblare.

Författaren är överstelöjtnant och tjänstgör vid Högkvarteret. Han var åren 2016–2019 chef för 71 motoriserade skyttebataljonen.

Noter

1. *Värnkraft*, Försvarsberedningen, Regeringskansliet, Försvarsdepartementet, Stockholm 2019, s 41.
2. Gray, Colin S: *The strategy bridge*, Oxford University Press, Oxford 2010, s 37.
3. Palmgren, Anders: *Gråzonsproblematik*, Försvarshögskolan, Stockholm 2017, s 2.
4. *Motståndskraft*, Försvarsberedningen, Försvarsdepartementet, Ds 2017:66, Stockholm 2017, s 43-44.
5. Op cit, *Värnkraft*, se not 1, s 42.
6. Rumer, Eugene: *The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action*, Carnegie, Endowment for international peace, juni 2019, s 6-7.
7. Bryce-Rogers, Athena: "Russian military reform in the aftermath of the 2008 Russia – Georgia war", *Demokratizatsiya*, Elliott School of International Affairs, vol 21, 2013, s 339.
8. Lavrov, Anton: *Russian military reforms from Georgia to Syria*, CSIS Center for Strategic & International studies, Washington 2018, s 2-3.
9. Finkel, Meir: *On Flexibility*, Stanford University Press, Stanford 2011, s 25-27.
10. Ibid, s 1-4.
11. Ibid, s 55-57, s 72.
12. Ibid, s 73.
13. Ibid, s 98-99.
14. Ibid, s 111-112.
15. Op cit, *Värnkraft*, se not 1, s 165
16. Ibid, s 180.
17. Op cit, Finkel, Meir, se not 9, s 82.
18. Ibid, s 92.
19. Op cit, *Värnkraft*, se not 1, s 175.
20. *Totalförsvar i förnyelse*, Regeringen, Stockholm 1996, s 73.
21. Op cit, *Värnkraft*, se not 1, s 179-181.
22. Macksey, Kenneth: *Guderian panzer general*, Greenhill books, London, Stackpole Books, Pennsylvania, s 59.
23. Op cit, Finkel, Meir, se not 9, s 74-75.
24. Op cit, *Värnkraft*, se not 1, s 179.
25. Thisner, Fredrik: *Återtagandet av markstridskrafterna 2020-2030*, Försvarshögskolan, Militärhistoriska sektionen, Stockholm 2018, s 19.
26. Op cit, *Värnkraft*, se not 1, s 178-179.
27. Karber, Phillip A: *Lessons Learned from the Russo-Ukrainian War*, The Potomac Foundation, Fort Eustis, Virginia 2011, s 30-31.
28. Lidén, Peter: *Utvecklingen i Ukraina*, Stockholm, föredrag 2019-10-23.
29. Ibid.
30. Op cit, Finkel, Meir, se not 9, s 224-224.
31. Op cit, *Värnkraft*, se not 1, s 178.
32. Ibid, s 290.